THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

תשעה באב ביים כותל מערבי

פון אונזער ארץ־ישראל קאָרעספּאָנדענט
בן יקיר

ערב תשעה באב ציט אויף זיך ארויף די שטאָט ירושלים א שלייער פון קדרות און פארכטייקייט, די שטיינערנע גע־ביריגטע שטאָט, ווי זי וואָלט זיך פלוצלונג דערמאָנט, אז שוין לאנגע דורות ווי זי איז גוזר געווארן פון דער שטראָפיטער געטראָכטער האנט צו שמאָכטן אין ירי, און פארגעסנהייט.

אין דעם טאָג ווערט די הייליקע שטאָט וואָר און פארנעמט דעם אינערלאכן ציטער פון איר קדמונים־דיקער אדישער גרויסקייט. מיט טויזנטער יאָר צוריק האָט זי פון בית־המקדש געוואָרפן איר גלאנץ איבער ווייטקייטן אין לענד דער — מיט שטאָלץ צו וויסן דאָס געבעבן די גבורה פון פאָלק ישראל.

איצט איז די שטאָט פארקנעכטעט אונטער פרעמדע יאָכ, אונטער פרעמדע הייליקייטן, גלאָזן פון תיפלות פאר־הילכן ירושלים׳ער לופט, צלמים באַציר־ן די הייליקייטן פון ירושלים.

אין יאָרצייט פון חורבן בית המקדש דערמאָנען זיך אידן, סיי אלט־סיי יונג, אז דער איינציק פארבליבענער וואנט, אז זכר פון הייליקן טעמפּל, דער סימ־באל פון אדישער אייביקייט, אייביק וועט די רויזיקע שטיינערנע וואנט צו וויסן נעבן דער וועלט, אז זי נעהערט א פאלק וואָס קען ניט אָפּגעטעקט ווערן פון דער וועלט, דאָס פאלק איז אייביק און אויף תמיד!

די זון הויבט זיך אָן זעגן אויף די בערג פון ירושלים, פרוטע אידן האָבן שוין לאנג אָפּגעפאסט, אראָפּגעשלונגען דעם לעצטן ביסן. מ׳איילט זיך מיט גי־כע טריט, מיט וויסע זאָקן און לאכשן איבער די געדרייטע געפלאָך פון אלט־שטאָט — אין דער ריכטונג צום כותל־מערבי. אָט דאָס ענגע באַרג־אַראָפּיקע געסל, וואָס לאָזט זיך אלץ מער ארונ־טער מיט שטיינערנע טרעפּ. טומלט אייביק מיט מחנות מענשן, מענשן פון אלע נאציעס. דער גורל איז שוין אזוי באשטימט געווארן פון השמים, אז אלע דריי רעליגיעס זאָלן זיין געקניפּט און פארגלידערט אויף קארגן שטח, אייביק טרעפט מען דאָ א געדיכטן טומל, ווי מען וואָלט געגיאָרעט אויף א יאריד. מחנות פארברענטע אראבער, א גרוי־סער טייל מיט פארבעלמעטע אויגן טראָגן זיך הין און צוריק איבער דער בארגיקער, שמאָלער געסל אויף דעם גע־פילדער פון די געוועלבטע פינסטערע קאריד־ארן.

נאָך א מהלך ווייטער שפּרייט זיך אויס מיט א פארשוועדערישער בלוי־קייט דער בלויער ירושלים׳ער הימל. דער וואנדער שיינער קופּאָל אויף אמאר מעטשעט שיינט מאיסטעטיש איבער די שטיינערנע טעראסן און די קנעכט פון מוכאמעד דעם נביא וואשן זיך שטויביקע פיס אין באסטעערן מיט קינסט־לאכע דיקן, געפלאסטערט מיט קינסט־לערישער מאזאיק. גלחים פון פארשיי־דענע בעקטעש טראָגן זיך מיט אנגע־נארטלטער פרומקייט, מיט צלמים אויף די בריסט, מיט שווארצע קופּשאנען אויף די פעס. א צעמיש פון פארשיידנ־ארטיקער לבשה, פון שפּראַכן, אן אידן, אידן האלטן אין איין גיין פלאַנ־טערן זיך צווישן בעלקער און שבטים. דער שטראָם וויל זיך נאָר ניט אָפּשטעל־לען, עס וועט זיך ציען אזוי אייביק, אייביק, אין דעם געסל פון — דער וועג פון קרוסטוסעס יסורים — וואו לויט דער מסורה געפינט זיך דאָרט זיין קבר. פארקלייבן זיך די נאטספארכטיקע גלי־חים און ווערן פארשוואונדן צווישן די פיל קלויסטער־וועגט. און מיטאמאל וואקסן זיי ווידער ארויס, ווי פון די שפּאלטן פייער — און צעטראָגן זיך מיט געטלאכער שליחות, איבער די שטיינערנע ברוקן.

אין דעם פארנאכט זיינען אבער פרו־מע אידן מער פאר׳דבקה׳ט אין זיך. דער ארצייט פון בית־המקדש צעשטערונג לאָזט איבער א טיפן וויינטיק אין האר־צען. אנקוקן די רויזיקע וואנט, וואו טויי־זנטער אידן האָבן שוין אויסגעגאָסן זייער צער און ווייטיק, די געפלאך דרייי־ען זיך אלץ מער אין נידער, ווערן אלץ שמעלער, בלויז אידן פילן אז די שמאָ־לע ווענן, שטראָמען אין דער ריכטונג צום כותל מערבי, אידן מיט סאמע־טענע גרויסע היט אויף זיי קעפּ, מיט לאנגע נעקרייזלטע פאות ביז די אקסלען בלאסע פנים׳ער פון וואוילד־לערנער, וועלכע טראָגן אין זיך די עינניים פון א ליידנדיקן פאלק, אינגלאך מיט משונה־דיק גרויסע פאות האלטן זיך אז די פאָ־לעק פון די טאטעס. אלטע אידעענס מיט פארראקטע טיכלאך איבער די קעפּ און תחינות אונטער די ארעמס. אלע שטראָמס אלץ גייט צו דער פארכטיקער וואנט דער מאנומענטאלער עדות פון צעשטערטער אידישער פראכט. מיט־אמאל שטופּט זיך פארבי אן אייזעלע באלאדן מיט בלעכן וואסער, הינטער אים לויפט נאָך א יונגער אראבער, שטשירנדיק מיט׳ן צונג אין מויל. עס גייען צוויך קרעפטיקע בחורים, ארבע־טער, חלוצים מיט אָפּגעברענטע פנימער האָבן ביי האנט מיט מיידלאך חלוצות פארזיווקלט די קעפּ מיט ווייסע בלאנקע־דיקע טיכלאך.

אן אט אט דאָס זיך פלוצלונג אנט־פּלעקט די רויזיקע הויכע וואנט — דער כותל מערבי. דער שמאָלער פלאץ פאר דער וואנט אין שוין אָנגעפילט מיט הונ־דערטער אידן, וועלכע קלעפּן זיך מיט תחנונים צו די רויזיקע שטיינערנע, שפּרייט טען די הענט מיט טיפן געבעט צו דער אייביקער, פארהייליקטער וואנט. דער געפלאסטערטער ברוק פאר דער וואנט איז אויסגעשפּרייט מיט ראנאשעס, גרופּעס אידן אין פארשיידענע הלבשות ווינען צעזעגט איבער דער נאָכצער־רייס און מורמלען מיט די ליפּן פון פארגעלעגטע קינות ארויס.

די זון האָט זיך שוין לאנג געזעצט הינטער ירושלים׳ער בערג. מיטאמאל הינטער ירושלים׳ער בערג, איז עפּעס באפאלן א הייליקע אימה אי־בער דעם כותל. יעדער איינער האָט אין דער מינוט פארנומען א פארכטיקן ערנסט. אלץ ארום איז עפּעס ווי אנגע־שפּיצט, די וואנט, ווי זי וואָלט געדראָ־עט דער וועלט מיט איר מאנומענטאלער וואגיקייט, ווי זי וואָלט געטאדלט צום הימל, צו דער אייביקייט אויף איר צע־שטערטן רום. די גאנצע מחנה טיף גע־בויגענע אידן האָבן מיט אלע חושים פארשטיקט אין זיך דעם ביטערן פראָ־טעסט, וואָס האָט זיך געשפּאַרט אין הארצן, דער שטראָם טרערן וואָס האָט געפלאָסן אין די אויגן.

מיטאמאל האָט זיך דערהערט פון ערגעץ א ווינקל א געבראכענע שטימע פון א גרייז גרויען אידן: — איכה ישבה בדד העיר... א יס פון טרערן האָט זיך געגאָסן פון די אויגן. ווער עס האָט נאָך פון פריער באוויין צו פארנעמען אן אָרט ביים כותל — דער האָט מיט זיינע טרערן באגאָסן די שטיינער. אט שטייט א איד מיט א פאר׳חלש׳ט אויס־געמאטערע פנים. ער טענה׳ט אריין מיט די הענט אין דער וואנט אריין. אוי, הארציקער פאטער אין הימל! אט ליינט א צווייטער צו דעם שטער צום נאָלאָן פאלטן שטיין, א דרייטער שטייט שוין א פאר מינוט פארזונקען מיט׳ן קאָפּ אין דער וואנט אריין. אן דאָס געבעט אין דער געוויין הויבט זיך אלץ העכער. קלעטערט איבער די פיר־אָאָ־טיקע שיכטן שטיינער. אט טראָגט זיך דאָס געוויין אלץ העכער, הויבט זיך אין הימל אריין. די הויכע וואנט, ווי זי הינטער ירושלים׳ער בערג. מיטאמאל איז עפּעס באפאלן א הייליקע אימה אי־בער דעם כותל. יעדער איינער האָט אין דער מינוט פארנומען א פארכטיקן ערנסט. אלץ ארום איז עפּעס ווי אנגע־שפּיצט, די וואנט, ווי זי וואָלט געדראָ־עט דער וועלט מיט איר מאנומענטאלער וואגיקייט, ווי זי וואָלט געטאדלט צום הימל, צו דער אייביקייט אויף איר צע־שטערטן רום. די גאנצע מחנה טיף גע־בויגענע אידן האָבן מיט אלע חושים פארשטיקט אין זיך דעם ביטערן פּראָ־טעסט, וואָס האָט זיך געשפּאַרט אין הארצן, דער שטראָם טרערן וואָס האָט געפלאָסן אין די אויגן.

איצט איז די שטאָט פארקנעכטעט אונטער פרעמדע יאָכ, אונטער פרעמדע הייליקייטן, גלאָזן פון תיפלות פאר־הילכן ירושלים׳ער לופט, צלמים באַציר־ן די הייליקייטן פון ירושלים.

אין יאָרצייט פון חורבן בית המקדש דערמאָנען זיך אידן, סיי אלט־סיי יונג, אז דער איינציק פארבליבענער וואנט, אז זכר פון הייליקן טעמפּל, דער סימ־באל פון אדישער אייביקייט, אייביק וועט די רויזיקע שטיינערנע וואנט צו וויסן נעבן דער וועלט, אז זי נעהערט א פאלק וואָס קען ניט אָפּגעטעקט ווערן פון דער וועלט, דאָס פאלק איז אייביק און אויף תמיד!

די זון הויבט זיך אָן זעגן אויף די בערג פון ירושלים, פרוטע אידן האָבן שוין לאנג אָפּגעפאסט, אראָפּגעשלונגען דעם לעצטן ביסן. מ׳איילט זיך מיט גי־כע טריט, מיט וויסע זאָקן און לאכשן איבער די געדרייטע געפלאָך פון אלט־שטאָט — אין דער ריכטונג צום כותל־מערבי. אָט דאָס ענגע באַרג־אַראָפּיקע געסל, וואָס לאָזט זיך אלץ מער ארונ־טער מיט שטייגערנע טרעפּ. טומלט אייביק מיט מחנות מענשן, מענשן פון אלע נאציעס. דער גורל איז שוין אזוי באשטימט געווארן פון השמים, אז אלע דריי רעליגיעס זאָלן זיין געקניפּט און פארגלידערט אויף קארגן שטח, אייביק טרעפט מען דאָ א געדיכטן טומל, ווי מען וואָלט געגיאָרעט אויף א יאריד. מחנות פארברענטע אראבער, א גרוי־סער טייל מיט פארבעלמעטע אויגן טראָגן זיך הין און צוריק איבער דער בארגיקער, שמאָלער געסל אויף דעם גע־פילדער פון די געוועלבטע פינסטערע קאריד־ארן.

נאָך א מהלך ווייטער שפּרייט זיך אויס מיט א פארשוועדערישער בלוי־קייט דער בלויער ירושלים׳ער הימל. דער וואנדער שיינער קופּאָל אויף אמאר מעטשעט שיינט מאיסטעטיש איבער די שטיינערנע טעראסן און די קנעכט פון מוכאמעד דעם נביא וואשן זיך שטויביקע פיס אין באסטעערן מיט קינסט־לאכע דיקן, געפלאסטערט מיט קינסט־לערישער מאזאיק. גלחים פון פארשיי־דענע בעקטעש טראָגן זיך מיט אנגע־נארטלטער פרומקייט, מיט צלמים אויף די בריסט, מיט שווארצע קופּשאנען אויף די פעס. א צעמיש פון פארשיידנ־ארטיקער לבשה, פון שפּראַכן, אן אידן, אידן האלטן אין איין גיין פלאַנ־טערן זיך צווישן בעלקער און שבטים. דער שטראָם וויל זיך נאָר ניט אָפּשטעל־לען, עס וועט זיך ציען אזוי אייביק, אייביק, אין דעם געסל פון — דער וועג פון קרוסטוסעס יסורים — וואו לויט דער מסורה געפינט זיך דאָרט זיין קבר. פארקלייבן זיך די נאטספארכטיקע גלי־חים און ווערן פארשוואונדן צווישן די פיל קלויסטער־וועגט. און מיטאמאל וואקסן זיי ווידער ארויס, ווי פון די שפּאלטן פייער — און צעטראָגן זיך מיט געטלאכער שליחות, איבער די שטיינערנע ברוקן.

אין דעם פארנאכט זיינען אבער פרו־מע אידן מער פאר׳דבקה׳ט אין זיך. דער ארצייט פון בית־המקדש צעשטערונג לאָזט איבער א טיפן וויינטיק אין האר־צען. אנקוקן די רויזיקע וואנט, וואו טויי־זנטער אידן האָבן שוין אויסגעגאָסן זייער צער און ווייטיק, די געפלאך דרייי־ען זיך אלץ מער אין נידער, ווערן אלץ שמעלער, בלויז אידן פילן אז די שמאָ־לע ווענן, שטראָמען אין דער ריכטונג צום כותל מערבי, אידן מיט סאמע־טענע גרויסע היט אויף זיי קעפּ, מיט לאנגע געקרייזלטע פאות ביז די אקסלען בלאסע פנים׳ער פון וואוילד־לערנער, וועלכע טראָגן אין זיך די עינניים פון א ליידנדיקן פאלק, אינגלאך מיט משונה־דיק גרויסע פאות האלטן זיך אז די פאָ־לעק פון די טאטעס. אלטע אידעענס מיט פארראקטע טיכלאך איבער די קעפּ און תחינות אונטער די ארעמס. אלע שטראָמס אלץ גייט צו דער פארכטיקער וואנט דער מאנומענטאלער עדות פון צעשטערטער אידישער פראכט. מיט־אמאל שטופּט זיך פארבי אן אייזעלע באלאדן מיט בלעכן וואסער, הינטער אים לויפט נאָך א יונגער אראבער, שטשירנדיק מיט׳ן צונג אין מויל. עס גייען צוויך קרעפטיקע בחורים, ארבע־טער, חלוצים מיט אָפּגעברענטע פנימער האָבן ביי האנט מיט מיידלאך חלוצות פארזיווקלט די קעפּ מיט ווייסע בלאנקע־דיקע טיכלאך.

אן אט אט דאָס זיך פלוצלונג אנט־פּלעקט די רויזיקע הויכע וואנט — דער כותל מערבי. דער שמאָלער פלאץ פאר דער וואנט איז שוין אָנגעפילט מיט הונ־דערטער אידן, וועלכע קלעפּן זיך מיט תחנונים צו די רויזיקע שטיינערנע, שפּרייט טען די הענט מיט טיפן געבעט צו דער אייביקער, פארהייליקטער וואנט. דער געפלאסטערטער ברוק פאר דער וואנט איז אויסגעשפּרייט מיט ראנאשעס, גרופּעס אידן אין פארשיידענע הלבשות ווינען צעזעגט איבער דער נאָכצער־רייס און מורמלען מיט די ליפּן פון פארגעלעגטע קינות ארויס.

די זון האָט זיך שוין לאנג געזעצט הינטער ירושלים׳ער בערג. מיטאמאל איז עפּעס באפאלן א הייליקע אימה אי־בער דעם כותל. יעדער איינער האָט אין דער מינוט פארנומען א פארכטיקן ערנסט. אלץ ארום איז עפּעס ווי אנגע־שפּיצט, די וואנט, ווי זי וואָלט געדראָ־עט דער וועלט מיט איר מאנומענטאלער וואגיקייט, ווי זי וואָלט געטאדלט צום הימל, צו דער אייביקייט אויף איר צע־שטערטן רום. די גאנצע מחנה טיף גע־בויגענע אידן האָבן מיט אלע חושים פארשטיקט אין זיך דעם ביטערן פּראָ־טעסט, וואָס האָט זיך געשפּאַרט אין הארצן, דער שטראָם טרערן וואָס האָט געפלאָסן אין די אויגן.

ווי אין האָט זיך שוין אויסגעגעבן פאלקס־ציילונג ביורא (צענזוס) פאר 1931, ציען די סטאטיסטיקער ארויס גאנץ אינטערעסאנטע און אומרואיקע באשלוסן.

דער דערמאָנטער באריכט ציינט אז אין פארלויף פון די לעצטע צען יאָר (זיים דעם לעצטן צענזוס) האָט ענגלאנדס באפעלקערונג גע־וואקסן ביז 40 מיליאָן נפשות. אדער א צוואוואקס פון 2 מיליאָן נפשות זיים 1921. א צוויי מיליאָן צוואוואקס וואָלט געווען א גאנץ ציפרידנשטע־לנדע דערשיינונג, ווען מען וואָלט דאָס ניט פארגלייכט מיט די פריערי־קע ציפרן. א פארגלייך אבער מיט די פריערדיקע צען־יערלאכע פערי־אדעס דערוויזט אז אין משך פון די לעצטע צען יאָר איז די באפעלקע־רונג געוואקסן פיל ווייניקער ווי אין די פריערדיקע צען יאָר. און אן אנא־ליז פון די ציפרן באשטעטיקט דעם איינדרוק אז דער פארלוסט איז פאראורזאכט געווארן דורך די קלענערע געבורט־פּראָצענטן.

און די פארשער, עקאָנאָמיסטן און סאָציאלאָגן, שטעלן זיך די פראגע אויב די דאָזיקע נייע דערשיינונג פון א פארקלענערטן געבורט־פּראָצענט, וועלכער איז באמערקבאר כמעט אין אלע אייראָפּייאישע לענדער איז א פריילאכע אדער טרויעריקע דערשיינונג? וועט דאָס פירן צו א בעסערן אדער אן ערגערן צושטאנד?

ביז איצט האָבן אלע דעגירונגען געזוכט וועגן און מיטלען ווי אזוי צו פארגרעסערן דיי באפעלקערונג פון לאנד — און זיינען געווען זייער שטארק באזאָרגט ווען די פאָלקס־ציילונג אדער די אפיציעלע ציפערן פון טויט־און־געבורט פלעגן צייגן א פארקלענערונג פון דער באפעלקערונג.

די דאָזיקע זאָרג איז געווען באריכטיקט אונטער די ביז איצ־טיקע אומשטענדן. א גרעסערע באפעלקערונג איז געווען דער סימבאָל פון א גרעסערן קויאל פון בייסטום, פון מאכט און ווידערשטאנדס־קראפט. אזוי ווי די סאָציאל־עקאָנאָמישע סיסטעמע איז באזירט אויף קאָנקורענץ, און קאָנקורענץ מיינט קאמף — און אפט מלחמה — און פאר מלחמה דארף מען האָבן מענשן מאטעריאל, — איז מען געווען שטארק באזאָרגט ווען דער קויאל פון מענשן מאטעריאל פלעגט ווייניק סמנים פון אויסרינונג.

זייט דעם אויסבריך פון דער וועלט מלחמה האָט מען אבער אָנגעהויבן צו פילן אז א פארגרעסערטע באפעלקערונג איז ניט גראד א באשיצונגס מיטל, נאָר אפשר פארקערט. האָט דאָך דייטשלאנד זיך באקלאָגט אז זי האָט ניט גענוג פלאַץ פאר איר גרויסער, געדיכטער און געדריקטער באפעלקערונג — און זי דארף האָבן "א פלאץ אונטערן הימל פאר איר באפעלקערונג", נייע קאָלאָניעס — און דאָס האָט איר געצווונגען צו אריינזוואָרפן זיך אין דער בלוטיקער מלחמה. האָט זי אבער פארלאָרן די מלחמה טראָץ איר גרויסער באפעלקערונג און ריי־זיקע מיטלען — און איצט נאָך מער ווי פריער איז איר פארגרעסערטע באפעלקערונג נאָך א שווערערע לאסט.

* * * * *

די אנטוויקלונג פון דער גרויס־אינדוסטריע דורך דער באזייטי־קונג פונם מענשן פון זיין שטעל־אפּרנעמער. די מאשין — האָט בולטער ארויסגעבראכט דאָס פּראָבלעם פון מענשן איבערפלוס אין ארבעטסלאָ־זיקייט. און די רעגירונגען האָבן איצט א נייע זאָרג: ניט ווי צו פאר־גרעסערן די באפעלקערונג, נאָר ווי צו באשעפטיקן די מיליאָנען וואָס זיינען ארויסגעווארפן געווארן אין די פריערדיקע רעגירונגס־פּלענס.

פון׳ס שטאנדפּונקט פון דער רעגירונג איז א פארקלענערטע געבורט פּראָצענט — ניט מער א זאָרג נאָר א פריילאכע דערשיינונג.

א פרייער "מארקעט סקווער"

די שטאָט־מאטעס זיינען אין א פארלענגהייט. שוין מאָנאטן לאנג ווי זיי פארהאנדלען די פראגע צו פארבאטן מיטינגען פון די קאָ־מוניסטן אויפ׳ן מארקעט סקווער.

עס פארשטייט זיך, אז די מייסטע פון די אלדערמען וואָלטן שוין לאנג באשטימט אז מען זאָל דיר קאָמוניסטן ניט דערלאָזן צו האלטן דאָרט זייערע מיטינגען — דאָס וואָלט דאָך געווען אין אָנקלאנג מיט׳ן קאָמוניסטישן דין, לויט תורת לענין. אבער די מאיאָריטעט פון די אל־דערמען זיינען ליבעראל געזאָנען און די ארבעטער פארטעטער וואָלטן אויך ניט געווען אויסנצן א מיטל קעגן די קאָמוניסטן — פאר וועלכן זיי האָבן אזוי לאנג און שווער געקעמפט: די פרייהייט פון וואָרט זאָלן אזוי לאנג אין שווער געקעמפט: די פרייהייט פון וואָרט פאר דער שטאָט אין צו לאָזן די קאָמוניסטן פריי זיך אויסלופּ־טערן די צונג.

דאָס בעסטע וואָס די שטאָט טאטעס וואָלטן געקאָנט טאָן פאר זיך און פאר דער שטאָט איז צו לאָזן די קאָמוניסטן פריי זיך אויסלופּ־טערן די צונג.

דאָס בעסטע וואָס זיי וואָלטן געקאָנט טאָן פאר די קאָמוניסטי־שע רעדנער מאראטאָנען איז צו פארוואנדלען זיי אין מארירער...

די י. מ. ח. א. מען זיין כרייטהארציקער

דער באשלוס וואָס די י. מ. ח. א. האָט אָנגענומען לעצטן דינס־טאָג אוונט צוריקצוציען זיך פון דער מאניטאָבא פּוטבאָל אסאסיאי־שאָן, קאָן ניט באטראכט ווערן ווי א ציפרידנשטעלנדער און דארף ניט גערעכנט ווערן ווי אן ענדגילטיקע לייזונג פונ׳ם סכסוך. אויף אנדערע געביטן קאָן מען זיך דערלויבן צו זיין עקשנות׳דיק און זוכן דורך אלע מיטלען אויסצוקומען "זיינס".

דאָס איז אבער ניט דער וועג אין ספּארט. א ספּארט קעמפּט ליי־דנשאפטלאך צו באזיגן זיין קעגנער אויפ׳ן שפּיל־פעלד. מאכט איינער א טעות, מוז מען זיין גרייט מוחל צו זיין, — זיין גומטמיטיק אין פארגעסן

פון די ביז איצטיקע דעבאטעס און אָנגענומענע רעזאָלוציעס פון ביידע זייטן, איז קאָנטיק אז די אָפיציעלע פארשטייער פון די פונ־באל שפּילער — א חוץ אן אומכאדייטנדער אויסנאם, באדייערן דעם גאנצן סכסוך און וויזן געפינען א ווירדיקן אויסגאנג פאר אלע.

אין׳ז זייערע אפיציעלע דערקלערונגען אנערקענען די פירער אז א טועת אין אומרעכט איז באגאנגען געווארן קעגן די אידישע פּוטבאָל שפּילער. אבער זיי אנערקענען ניט אז דאָס איז געטאָן געווארן אויפן אז דאָ איז איבערהויפּט געווען א פראגע פון דיסקרי־מינאציע.

די דאָזיקע אָפיציעלע אפּלייקענונג קאָן באטראכט ווערן ווי אן אנטשולדיקונג מצד דער מ. פ. א. און א פארזיכערונג אז דיסקרימינא־ציע ווערט ניט טאָלערירט.

די י. מ. ח. א. ספּארטס האָבן זיך דערוואָרבן א שיינעם נאָמען — זיי מענן זיין כרייטהארציק. עס וועט זייער בבוד ניט שאדן, ווען זיי געטען אן די דערקלערונג פון דער מ. פ. א.

א "פריילאכע" דערשיינונג

פונ׳ם פארלויפיקן באריכט ארויסגעגעבן פון ענגלאנדס פאָלקס־ציילונג ביורא (צענזוס) פאר 1931, ציען די סטאטיסטיקער ארויס גאנץ אינטערעסאנטע און אומרואיקע באשלוסן.

דער דערמאָנטער באריכט ציינט אז אין פארלויף פון די לעצטע צען יאָר (זיים דעם לעצטן צענזוס) האָט ענגלאנדס באפעלקערונג גע־וואקסן ביז 40 מיליאָן נפשות. אדער א צוואוואקס פון 2 מיליאָן נפשות זיים 1921. א צוויי מיליאָן צוואוואקס וואָלט געווען א גאנץ ציפרידנשטע־לנדע דערשיינונג, ווען מען וואָלט דאָס ניט פארגלייכט מיט די פריערי־קע ציפרן. א פארגלייך אבער מיט די פריערדיקע צען־יערלאכע פערי־אדעס דערוויזט אז אין משך פון די לעצטע צען יאָר איז די באפעלקע־רונג געוואקסן פיל ווייניקער ווי אין די פריערדיקע צען יאָר. און אן אנא־ליז פון די ציפרן באשטעטיקט דעם איינדרוק אז דער פארלוסט איז פאראורזאכט געווארן דורך די קלענערע געבורט־פּראָצענטן.

און די פארשער, עקאָנאָמיסטן און סאָציאלאָגן, שטעלן זיך די פראגע אויב די דאָזיקע נייע דערשיינונג פון א פארקלענערטן געבורט־פּראָצענט, וועלכער איז באמערקבאר כמעט אין אלע אייראָפּייאישע לענדער איז א פריילאכע אדער טרויעריקע דערשיינונג? וועט דאָס פירן צו א בעסערן אדער אן ערגערן צושטאנד?

ביז איצט האָבן אלע דעגירונגען געזוכט וועגן און מיטלען ווי אזוי צו פארגרעסערן דיי באפעלקערונג פון לאנד — און זיינען געווען זייער שטארק באזאָרגט ווען די פאָלקס־ציילונג און די אפיציעלע ציפרן פון טויט־און־געבורט פלעגן צייגן א פארקלענערונג פון דער באפעלקערונג.

די דאָזיקע זאָרג איז געווען באריכטיקט אונטער די ביז איצ־טיקע אומשטענדן. א גרעסערע באפעלקערונג איז געווען דער סימבאָל פון א גרעסערן קויאל פון בייסטום, פון מאכט און ווידערשטאנדס־קראפט. אזוי ווי די סאָציאל־עקאָנאָמישע סיסטעמע איז באזירט אויף קאָנקורענץ, און קאָנקורענץ מיינט קאמף — און אפט מלחמה — און פאר מלחמה דארף מען האָבן מענשן מאטעריאל, — איז מען געווען שטארק באזאָרגט ווען דער קויאל פון מענשן מאטעריאל פלעגט ווייניק סמנים פון אויסרינונג.

זייט דעם אויסבריך פון דער וועלט מלחמה האָט מען אבער אָנגעהויבן צו פילן אז א פארגרעסערטע באפעלקערונג איז ניט גראד א באשיצונגס מיטל, נאָר אפשר פארקערט. האָט דאָך דייטשלאנד זיך באקלאָגט אז זי האָט ניט גענוג פלאַץ פאר איר גרויסער, געדיכטער און געדריקטער באפעלקערונג — און זי דארף האָבן "א פלאץ אונטערן הימל פאר איר באפעלקערונג". נייע קאָלאָניעס — און דאָס האָט איר געצווונגען צו אריינזוואָרפן זיך אין דער בלוטיקער מלחמה. האָט זי אבער פארלאָרן די מלחמה טראָץ איר גרויסער באפעלקערונג און ריי־זיקע מיטלען — און איצט נאָך מער ווי פריער איז איר פארגרעסערטע באפעלקערונג נאָך א שווערערע לאסט.

* * * * *

די אנטוויקלונג פון דער גרויס־אינדוסטריע דורך דער באזייטי־קונג פונם מענשן פון זיין שטעל־אפּרנעמער. די מאשין — האָט בולטער ארויסגעבראכט דאָס פּראָבלעם פון מענשן איבערפלוס אין ארבעטסלאָ־זיקייט. און די רעגירונגען האָבן איצט א נייע זאָרג: ניט ווי צו פאר־גרעסערן די באפעלקערונג, נאָר ווי צו באשעפטיקן די מיליאָנען וואָס זיינען ארויסגעווארפן געווארן אין קאָנקורענץ פון דער רעגירונגס־פּלענס.

פונ׳ם שטאנדפּונקט פון דער רעגירונג איז א פארקלענערטע געבורט פּראָצענט — ניט מער א זאָרג נאָר א פריילאכע דערשיינונג.

א פרייער "מארקעט סקווער"

די שטאָט־מאטעס זיינען אין א פארלענגהייט. שוין מאָנאטן לאנג ווי זיי פארהאנדלען די פראגע צו פארבאטן מיטינגען פון די קאָ־מוניסטן אויפ׳ן מארקעט סקווער.

עס פארשטייט זיך, אז די מייסטע פון די אלדערמען וואָלטן שוין לאנג באשטימט אז מען זאָל דיר קאָמוניסטן ניט דערלאָזן צו האלטן דאָרט זייערע מיטינגען — דאָס וואָלט דאָך געווען אין אָנקלאנג מיט׳ן קאָמוניסטישן דין, לויט תורת לענין. אבער די מאיאָריטעט פון די אל־דערמען זיינען ליבעראל געזאָנען און די ארבעטער פארטעטער וואָלטן אויך ניט געווען אויסנצן א מיטל קעגן די קאָמוניסטן — פאר וועלכן זיי האָבן אזוי לאנג און שווער געקעמפט: די פרייהייט פון וואָרט זאָלן אזוי לאנג אין שווער געקעמפט: די פרייהייט פון וואָרט פאר דער שטאָט אין צו לאָזן די קאָמוניסטן פריי זיך אויסלופּ־טערן די צונג.

דאָס בעסטע וואָס די שטאָט טאטעס וואָלטן געקאָנט טאָן פאר זיך און פאר דער שטאָט איז צו לאָזן די קאָמוניסטן פריי זיך אויסלופּ־טערן די צונג.

דאָס בעסטע וואָס זיי וואָלטן געקאָנט טאָן פאר די קאָמוניסטי־שע רעדנער מאראטאָנען איז צו פארוואנדלען זיי אין מארירער...

די י. מ. ח. א. מען זיין כרייטהארציקער

דער באשלוס וואָס די י. מ. ח. א. האָט אָנגענומען לעצטן דינס־טאָג אוונט צוריקצוציען זיך פון דער מאניטאָבא פּוטבאָל אסאסיאי־שאָן, קאָן ניט באטראכט ווערן ווי א ציפרידנשטעלנדער און דארף ניט גערעכנט ווערן ווי אן ענדגילטיקע לייזונג פונ׳ם סכסוך. אויף אנדערע געביטן קאָן מען זיך דערלויבן צו זיין עקשנות׳דיק און זוכן דורך אלע מיטלען אויסצוקומען "זיינס".

דאָס איז אבער ניט דער וועג אין ספּארט. א ספּארט קעמפּט ליי־דנשאפטלאך צו באזיגן זיין קעגנער אויפ׳ן שפּיל־פעלד. מאכט איינער א טעות, מוז מען זיין גרייט מוחל צו זיין, — זיין גומטמיטיק אין פארגעסן

פון די ביז איצטיקע דעבאטעס און אָנגענומענע רעזאָלוציעס פון ביידע זייטן, איז קאָנטיק אז די אָפיציעלע פארשטייער פון די פונ־באל שפּילער — א חוץ אן אומכאדייטנדער אויסנאם, באדייערן דעם גאנצן סכסוך און וויזן געפינען א ווירדיקן אויסגאנג פאר אלע.

אין׳ז זייערע אפיציעלע דערקלערונגען אנערקענען די פירער אז א טועת אין אומרעכט איז באגאנגען געווארן קעגן די אידישע פּוטבאָל שפּילער. אבער זיי אנערקענען ניט אז דאָס איז געטאָן געווארן אויפן אז דאָ איז איבערהויפּט געווען א פראגע פון דיסקרי־מינאציע.

די דאָזיקע אָפיציעלע אפּלייקענונג קאָן באטראכט ווערן ווי אן אנטשולדיקונג מצד דער מ. פ. א. און א פארזיכערונג אז דיסקרימינא־ציע ווערט ניט טאָלערירט.

די י. מ. ח. א. ספּארטס האָבן זיך דערוואָרבן א שיינעם נאָמען — זיי מענן זיין כרייטהארציק. עס וועט זייער בבוד ניט שאדן, ווען זיי געטען אן די דערקלערונג פון דער מ. פ. א.

די אידישע אימיגראציע אין 1930

טעטיקייט באריכט פון דער עמיגראציע פאראייניקונג האיאס־איקא־עמיגרדיערקט

ארגעמיינע לאגע

דאָס יאָר1930 איז געווען א באַ־זונדערס שווער יאָר פאר דער אידי־שער אימיגראציע: עס איז דורכגע־גאנגען אונטער זייכן אלץ וואקס־סענדע אימיגראציע באשרייבונגען. שוין זיי אנהויב יאָר א איינוואנ־דערונג קיין אוסטראַליע פון פּוילן געווען פארקלענערט אויף דער העלפט און דערפירט ביז א מינימום פון 150 וויזעס א יאָר. אין מערץ חודש איז איינגעפירט געווארן דאָס נייע דרום־אפריקאנישע אימיגראציע געזעצן, וועל־כע האָבן עפּסטנגעשטעלט א יערלאכע קוטאָע פאר יעדן לאנד פון פּופּיצ־וויזעס. אין אוגוסט חודש איז צייט־ווייליק אָפּגעשאפן געווארן פערמיט פון סיסטעם אין קאנאדע, א גרויסער פארבר־טעמבער זיינען באקאנט געווארן די פארהאנדלונגען פונם פרעזידענט הר־ווער, וועלכער האָט איינגעפירט די באַ־קאנטע באגרעניצונגען פון דער איינ־וואנדערונג אין די פאראייניקטע שטאַ־טען.

די אומרוען, וואָס זיינען אין משך פון די חדשים סעפּטעמבער און אָק־טאָבער פארגעקומען אין ארגענטינע און בראזיליע, האָבן, — אמת, אויף א קורצער צייט, — אבער דאָך אויבער־געריסן דעם אימיגראציע שטראָם אין די דאָזיקע לענדער.

ניט קוקנדיק אויף דעם אלעמען, איז דער דראנג אין די נייט צו עמי־גרירן ביי דער אידישער באפעלקערונג אין מזרח־אייראָפּע אזוי שטארק, אז אויף אין משך פון דעם יאָר 1930 האָ־בען אויסגעוואנדערט ניט ווייניקער ווי 39 טויזנט אידישע אימיגראנטן. אמת, דאָס איז מיט אן ערך זעקס טויזנט ווייניקער, ווי אין פאריקן יאָר, אבער פונקט אזוי פיל, ווי אין יאָר 1928. ווען די אלע אויסגערעכענטע באַנרעגיזונגען האָבן נאָך ניט עפּיס־טירט. דאָס קאָן מען בולט ווען פון פאָלגנדיקער פארגלייכנדער טאבעלע:

אייגנעוואנדערט	1930	1929
אין	8.974	12.883
פאר. שטאטן	7.805	5.986
ארגענטינע	4.944	5.249
פאלעסטינע	3.963	3.680
קאנאדע	1.374	.476
קובא	3.538	5.610
בראזיליע	1.600	2.400
ארוגוואי	1,200	2.664
דרום־אפריקע	33.418	38.948
פארשיידענע לענדער מעבר לים און קאנ־טינענטאלע לענ־דער	6.000	6.374
סך־הכל